

Haridus- ja Teadusministeerium

hm@hm.ee

Meie 28.02.2022 nr 4/44

Vabariigi Valitsuse määruste muutmisest, millega mh soovitakse edaspidi kaotada põhikooli lõpueksami sooritamise lävend

Lugupeetud pr Liina Kersna!

Eesti Kaubandus-Tööstuskoda (edaspidi kaubanduskoda) pöördub teie poole seoses 26.01.2022 avaldatud Vabariigi Valitsuse määruste muutmise eelnõuga, milles teete muuhulgas ettepaneku kaotada põhikooli lõpueksami lävend. Muudatuse tulemusena kaoks edaspidi põhikooli lõpetamisel nõue, et ka lõpueksamid oleksid sooritatud vähemalt rahuldavale tulemusele.

Kaubanduskoda on põhikooli lõpueksami lävendi kaotamise vastu, sest see ei aita õpilastel paremini omandada õppekava ega tõsta tervikuna hariduse kvaliteeti. Meie hinnangul on plaanitaval muudatusel pigem negatiivne kui positiivne mõju. Paljud kaubanduskoja liikmed on väljendanud sügavat muret, et plaanitavad muudatused võivad avaldada negatiivset mõju näiteks noorte reaalinete alaste teadmiste tasemele. Kuigi eksamiläveni nõue üksi ei pruugi tagada, et õpilane õppekava ka rahuldaval tasemel omandaks, on see siiski paljude noorte jaoks oluliseks motivaatoriks vähemalt põhikooli viimasel aastal ennast enam kokku võtta ja hea tulemuse nimel pingutada. Seetõttu ei tohi anda õpilastele signaali nagu eksami sooritamiseks piisab üksnes eksamil osalemisest. Eeltoodud põhjustel leiame, et lävendi kaotamine ei ole tänases olukorras õigustatud ning selle võimalikud positiivsed mõjud ei kaalu ülesse negatiivseid riske. Lävendi muutmise juurde võib meie hinnangul tulla tagasi, kui on lahendatud mitmed põhimõttelisemad küsimused s.h näiteks, kas ja kuidas toimub edaspidi vastuvõtt gümnaasiumitesse ja kas seal hakkab kehtima ühtne lävend või mitte.

Eelnõu seletuskirjas on muuhulgas väidetud, et ettepaneku eelnõuga kavandatud muudatuste tegemiseks tegi Eesti Matemaatika Seltsi Koolimatemaatika Ühendus. Olles eelnõu analüüsimise käigus suhelnud mitmete organisatsioonidega ja koolide esindajatega, julgeme asuda arvamusele, et ilmselt on ministeeriumis viidatud ühenduse ettepanekuid väärti mõistetud, sest väidetavalt ei ole eksamite lävendi kaotamist kordagi tõstatatud. Küll on tõstatatud teemana, et nn järeleksam peaks koolides olema samuti ühtne, riiklik ja hinnatud võrreldavalt, mida me kindlasti ka toetame.

ESTONIAN CHAMBER OF COMMERCE AND INDUSTRY / ЭСТОИСКАЯ ТОРГОВО - ПРОМЫШЛЕННАЯ ПАЛАТА
TOOM-KOOLI 17, 10130 TALLINN / REG NO 80004733 / TEL: +372 604 0060 / KODA@KODA.EE / WWW.KODA.EE / WWW.ENTERPRISE-EUROPE.EE

EESTI KAUBANDUS-TÖÖSTUSKODA ON SUURIM ETTEVÕTJAJD ESINDAV ORGANISATSIOON EESTIS, Kuhu kuulub ligi 3500 ettevõtet, kellest enamik on väikese- ja keskmise suurusega. KAUBANDUSKOJA LIIKMED ANNAVAD ÜLE 40 PROTSENDI EESTI ETTEVÕTETE KÄIBEST, LIGI 40 PROTSENTI PUHASKASUMIST JA TASUVAD ÜLE 40 PROTSENDI RIIKLIKEST MAKSUDEST. KAUBANDUSKODA ESINDAB JA KAITSEB KÕIGI ETTEVÕTJATE ÜHISHUVE NING ON MITTERIIKLIK JA APOLIITILINE ORGANISATSIOON.

Eeldame, et eelnõu väljatöötamise üheks peamiseks ajendiks on eelkõige asjaolu, et viimase kahe aastaga on märgatavalt suurenenud nende põhikooli õpilaste osakaal, kes saavad lõpueksamil alla 50% punktidest. Näiteks kui 2019. aastal sai põhikooli matemaatika lõpueksamil vähemalt 50% punktidest ca 87% eksami tegijatest, siis 2021. aastal oli see osakaal langenud ca 61%-ni. Samasugune trend on ka eesti keele lõpueksamite osas. Kaubanduskoja hinnangul ei ole sellise olukorrani viinud eksamilävend, vaid probleem on saanud alguse Haridus- ja Teadusministeeriumi kriisijuhtimise puudustest. Ministeerium ei ole õigeaegselt ja vajalikus mahus suutnud välja töötada distants- ja virtuaalõppe lahendusi ning meetodikaid ja nendega varustada ning toetada koole. Ja seda puudujääki ei ole võimalik lahendada eksamilävendi kaotamisega.

Oleme seisukohal, et põhikooli lõpetamiseks vajaliku pingutuse määr sõltub otseselt lävendite tasemest. Lävendite vähendamine või nende kaotamine vähendab põhikooli lõpetaja stiimulit pingutada paremate tulemuste saavutamise nimel. Juhime tähelepanu, et lävendite kaotamine mõjutab kõige otsesemalt just neid noori, kes ei ole endale veel seadnud konkreetseid eesmärke haridustee jätkamise või eriala valiku osas. Seega suureneb hariduslik ebavõrdsus, millest paraku kaotavad just vähem edasijõudnud noored. Ilma piisava stiimulita saavutatud puudulike tulemustega põhikooli lõputunnistus pärsib nende võimalust täiendada hariduse ja eriala omandamisel. See omakorda omab aga selget mõju Eesti tööjõuturule. On selge, et tuleviku töökohad eeldavad järjest rohkem erialateadmisi ning vaid põhiharidust eeldavad töökohad on ajas kaduvad. Seega on Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt tehtav ettepanek otsese negatiivse mõjuga Eesti tööjõuturu tulevikule.

Põhihariduse peamiseks probleemiks ei ole täna eksamilävendid, vaid hariduse ebaühtlane kvaliteet. See on murekoht, mida kaubanduskoda on tõstatanud mitmel korral viimase kümne aasta jooksul. Hariduse ebaühtlase kvaliteedi üheks põhjuseks on asjaolu, et aineõpetajaid ei ole piisavalt ning olukord muutub järjest halvemaks. Tänapäevaks on sisuliselt iga neljas füüsika ja keemia õpetaja juba üle 60 aasta vana ning sama võib öelda iga viienda matemaatika, bioloogia või geograafia õpetaja kohta. Üha sagedamini kuulub just väiksematest ja tõmbekeskustest kaugemal paiknevatest koolidest, kuidas reaalinete õpetajaid lihtsalt pole ning õppekava mingisugusegi omandamise tagamiseks annavad ainet õpetajad, kellel vastav hariduslik baas ning väljaõpe puuduvad. Eeltoodud põhjustel on õppe kvaliteet kõikumine ning keerulised õppeained on laste jaoks ebahuvitavad. Eksamilävendi kaotamine ei aita aga kuidagi neid probleeme leevendada.

Loetleme järgnevalt veel mõningad põhimõttelised teemad, mis vajaksid lahendamist ja on kindlasti olulisemad kui eksamite lävendi kaotamine või säilitamine.

- Kuna Kaubanduskoja liikmeskond on jaotunud üle Eesti, siis on meil üsna hea ülevaade sellest, kuidas hästi on hariduse andmine korraldatud erinevates Eesti paikades. Paraku on just põhihariduse osas tulnud liikmetelt läbi aastate enim tagasisidet sellest, et hariduse kvaliteet piirkonniti on ebaühtlane. Kuidas meid hinnangul on just põhihariduse omandamisel ühtlane ja kõrge kvaliteet äärmiselt

suure tähtsusega, siis oleme kaubanduskoja poolt pakkunud välja, et põhikooli korraldus peaks olema riigis ühtne ja riigi poolt korraldatud, et tagada ühtne kvaliteet. Kindlasti ei pea see tähendama kohalike omavalitsuste täielikult kõrvale jätmist, kuid vastutus kvaliteetse põhihariduse tagamise ning kättesaadavuse eest peaks liikuma keskvalitsuse tasandile.

- Kuivõrd õpetajate ning tugispetsialistide puudus on juba aastaid olnud kõikidel haridustasemetel, kuid samas on riigil vastavalt põhiseadusele kohustus tagada kvaliteetse hariduse kättesaadavus, siis peame just gümnaasiumiastmes vajalikuks seada lävend gümnaasiumi minimaalsele suurusele. On selge, et tänase rahastusmudeli juures tagab rahuldava võimekuse vaid teatud õpilaste arvust suurema gümnaasiumiosa olemasolu, millest vähema õpilaste arvu korral pole võimalik tagada piisavalt kvaliteetset õppekavade omandamist ega huvihariduse võimalusi noorte enesearenguks. Oleme arvamisel, et gümnaasiumiastme avamise/säilitamise kriteeriumiks koolis peab olema vähemalt 180 õpilase olemasolu.
- Nii nagu oleme seisukohal, et põhikooli matemaatika õppekava omandamine on noore edasise arengu ja elukutsevaliku seisukohast äärmiselt oluline, oleme seisukohal, et ühtlaselt kõrge matemaatika õppekava omandamine peab olema tagatud ka gümnaasiumis. Oleme arvamisel, et gümnaasiumi tasemel tuleb lõpetada matemaatika õppekava jagamine nn kitsaks ja laiaks, kuna selle tulemusena on noorte matemaatika baasteadmiste tase nõrgenenud ja mõjutab hilisemalt nende hakkamasaamist tööturul. Baasõppekava peab olema üks ning selle omandamise kontroll ühtne, et mitte piirata noore elukutsevalikut või selle muutmist tulevikus.
- Tänapäevane süsteem, kus enamik noori suunduvad pärast põhikooli lõpetamist gümnaasiumisse ja väiksem osa kutse- ja ametikooli ei ole meie hinnangul jätkusuutlik. Seda põhjustab meie hinnangul nii gümnaasiumivõrgu kui ka kutseõppevõrgu erinev planeerimine ja rahastamine. Oleme ka seisukohal, et riigi üldine suurem sekkumine noorte elukutsevalikutesse on põhjendatud ning peame kohaseks seada ühtne miinimumlävend gümnaasiumisse sisseastumiseks, tagades samal ajal ka reaalsed edasiõppimise võimalused neile noortele, kes lõpetavad kutseõppeasutuse ja soovivad seejärel liikuda edasi kõrgkooli.
- Piiratud ressursside tingimustes ning soovides samas, et noortel oleks võimalik omandada võimalikult kvaliteetsel tasemel õppekava, tuleks meie hinnangul soodustada igakülgset gümnaasiumite ja kutseõppeasutuste integratsiooni. Olukorras, kus õpetajate puudus on süvenemas eriti kiiresti kutseõppeasutustes, tuleks otsida võimalusi, kuidas näiteks kutsekooli õpilased saaksid käia nii üldainete kui ka lisaainete tundides ka gümnaasiumis ning samuti võiks olla gümnaasiumiõpilastel suuremad võimalused käia kutsekoolis mõne eriala valikaineid omandamas. Kokkuvõttes tagaks suurem integratsioon kõrgema ja mitmekülgsema haridustasemega noorte kujunemise.

- Nagu eelnevalt ka kirjeldasime, on haridussüsteemi olulisemaks väljakutseks täna aineõpetajate puudus. Isegi kui mõnel aastal suudetakse õpetajakoolituse vastuvõtt täita, on probleem tekkinud siiski aastate jooksul ning ühekordne suurem vastuvõtt ei taga jätkusuutlikku lahendust. Eriti murettekitavaks peame reaalinete õpetajate nappust. Kindlasti on oluliseks siinkohal üle vaadata õpetajate tasustamisega seonduv, kuid täiendavalt soovitame piloteerida näiteks teatud inseneeria õppekavadesse pedagoogika erialaainete lisamist, mis võimaldaks tulevasel kõrgharidusega inseneril hiljem hõlpsamini põhitöö kõrvalt anda tunde põhikoolis, ametikoolis või gümnaasiumis. See vajaks kindlasti süsteemset lähenemist, kuid võiks anda aineõpetajate puudusele teatud leevenduse ning võimaldada sealjuures muuta reaalineteid ka noorte jaoks huvitavamaks.
- Jätkuvalt toovad ettevõtjad ühe probleemse kohana välja kutsekoolide ja ettevõtjate vahelise süsteemse koostöö puudumise. Kuigi on koole, kus koostöö on sujuv ja pidev, siis esineb ka vastupidist. Ettevõtjad on toonud seejuures välja, et probleemiks on eelkõige just süsteemse ja läbimõeldud koostöö ja ühtsete koostööformaaside puuduse. Seda lünka võiks eelduslikult täita iga kooli juurde moodustatud nõunike kogu, kuid kuna vastava kogu roll, funktsioonid ja vastutus on väga piiratud ja jäävad sageli häguseks, ei täida see täna seda funktsiooni rahuldavalt. Meie hinnangul oleks probleemi lahendamiseks vajalik anda kutseõppeasutuse nõunike kogule, kuhu kuuluvad ka ettevõtjate esindajad, oluliselt selgem funktsioon ja reaalne vastutus kooli juhtimisel. Ideaalis võiks nõunike kogu roll olla sarnane sihtasutuse nõukogu rollile, hõlmates nii õiguseid, kohustusi kui vastutust.
- Ettevõtjad peavad jätkuvalt oluliseks probleemiks, et õpingute katkestamine nii gümnaasiumi, kuid eriti kutseõppe esimestel kursustel on suur. Kahtlemata on noore hakkamasaamisel oluliseks teguriks tema senised teadmised, üldine võimekus ja seegi, kui teadlikult on tehtud edasiõppimise valik. Samas peame oluliseks probleemiks sedagi, et sageli just vähemkindlustatud peredest noorte puhul on ka koolikohustuse täitmine ning perekondlik järelevalve selle üle puudulik. Kui pere ei suuda piisavalt tagada lapse koolikohustuse täitmist, on ka koolil raske noort järele aidata või otsida lahendusi, kuidas teda motiveerida. Sellises olukorras võiks üheks lahenduseks olla nii riiklike kui ka omavalitsuste poolt makstavate peretoetuste suurem sidumine lapse koolikohustuse täitmisega, aga ka õppeasutuste juures asuvate õpilaskodude suurem hulk. Viimane eeldab ilmselgelt suuremat ja selgemat õpilaskodude kulude riiklikku katmist.

Eelnevat arvestades tuleks meie hinnangul eksamilävendi kaotamise eelnõu menetlus peatada ning leppida selle asemel esimese sammuna kokku, kuidas lahendada ülalkirjeldatud hariduse valdkonna alusprobleeme. Kindlasti on sarnaseid probleeme välja tuua ka õpetajatel ning teistel ühiskonnagrupidel peale ettevõtjate. Enne selliste

lahenduste kokkuleppimist ei pea me aga õigeks eksamilävendi kaotamist või teiste sarnaste üksikute muudatuste tegemist, sest puudub arusaam, kas ja kuidas aitavad sellised muudatused kaasa põhihariduse või haridussüsteemi alusprobleemide lahendamisele tervikuna.

Lugupidamisega,

/allkirjastatud digitaalselt/

Toomas Luman

Eesti Kaubandus-Tööstuskoja juhatuse esimees

Koostanud: Mait Palts mait@koda.ee, Marko Udras marko@koda.ee